

DE ACELAȘI AUTOR

- Călătorie în lumea formelor*, Meridiane, 1974; Humanitas, 2023
Pitoresc și melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană, Univers, 1980; Humanitas, 1992
Francesco Guardi, Meridiane, 1981
Ochiul și lucrurile, Meridiane, 1986; Humanitas, 2023
Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului, Cartea Românească, 1988; Humanitas, 1994
Jurnalul de la Tescani, Humanitas, 1993
Limba păsărilor, Humanitas, 1994
Chipuri și măști ale tranziției, Humanitas, 1996
Eliten – Ost und West, Walter de Gruyter, Berlin–New York, 2001
Despre îngeri, Humanitas, 2003
Obscenitatea publică, Humanitas, 2004
Comedii la porțile Orientului, Humanitas, 2005
Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri, Humanitas, 2006
Note, stări, zile, Humanitas, 2010
Despre frumusețea uitată a vieții, Humanitas, 2011
Față către față. Întâlniri și portrete, Humanitas, 2011
Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste, Humanitas, 2012
Din vorbă-n vorbă. 23 de ani de întrebări și răspunsuri, Humanitas, 2013
O idee care ne sucește mințile (coautori Gabriel Liiceanu, Horia-Roman Patapievici), Humanitas, 2014
Dialoguri de duminică. O introducere în categoriile vieții (dialoguri cu Gabriel Liiceanu), Humanitas, 2015
Neliniști vechi și noi, Humanitas, 2016
Despre inimă și alte eseuri, Humanitas, 2017
Pe mâna cui suntem?, Humanitas, 2018
Despre destin. Un dialog (teoretic și confesiv) despre cea mai dificilă temă a muritorilor (coautor Gabriel Liiceanu), Humanitas, 2020
Capodopere în dialog, Humanitas, 2023
„Am inventat Pământul!”. *Scrisori, amintiri, evocări* (coautori Constantin Noica, Gabriel Liiceanu), Humanitas, 2024

Andrei PIEȘU

Despre frumusețea uitată a vieții

Cuprins

Notă asupra ediției / Notă la ediția a doua	5
În loc de prefață: Inactualități	7
I. CE FACEM CU VIAȚA NOASTRĂ	
Munca. Daune colaterale	13
Sus inima!	16
Tipuri de trecere	19
Ce știi să faci?	24
Lehamitea și entuziasmul	28
Sensul vieții. Punctaj pregătit	32
II. DESPRE LUCRURILE CU ADEVĂRAT IMPORTANTE	
Autenticitate	37
Câteva note despre demnitate	45
Ce nu aduc banii	50
Despre înrăire	54
Un gând rapid despre iubire	57
Despre iubirile fericite	60
Un gând despre iubire la Pascal	64
Scurt acces de optimism	68

Ne-liniștea sărbătorilor	71
Lucruri importante	74
Despre frumusețea uitată a vieții	78
Insensibilitatea cotidiană	81
Onoarea meseriei	85
Vechime și bătrânețe	89
Despre disperare	93
Uite că se poate!	97
Modelul muzicii	101

III. ORDINEA SUBTILĂ A LUMII

Speranța	107
Două feluri de necredință	111
Educația religioasă	114
Liberi cugetători	118
Moarte și demnitate	121
Nu e frumos...	124
Texte comentate	129
Introducere la vicii	133
Lecturi stoice de Crăciun	142
Fantezii pascale	146
Cei ce cred și cei ce nu cred	149
Drumul spre sine	153
Semnele timpului	157

IV. PERPLEXITĂȚI ȘI INDISPOZIȚII COTIDIENE

Principii	163
A mânca sănătos	167

Tranziția și avatarurile luxului	170
Despre mânie	175
Ura ca mod de viață	179
Frica	182
„Plăceri vinovate“	185
Zgomot	189
Despre politețe	193
Inflația politicului	197
Proasta intonare a libertății	200
Aproapele ca judecător	203
Pentru o politică mai feminină	207
Ce lipsește pe piața politică	211
Azilul planetar	215
Informații utile	219
Diferența	223
Violența civilizată	227
Între religie și Biserică	231
La luptă pentru o lume mai bună	235
Meșteșuguri de tâmpenie	238
Stupori alimentare	242

V. FELURI DE A FI

Câteva specii de ticăloși	249
Capitalistul român	254
Eul propriu ca obsesie	257
Proasta folosire a inteligenței	260
Feluri de a vorbi	265

Portret-robot	269
Dormitorul lui Goethe	272
Oblomovism	276
O boală letală: vanitatea	279
Despre vorbitul în public	283
Iubire și idolatrie	287
Patru feluri de a practica morala	291
Războiul nevăzut	295
Două feluri de prostie	299

VI. „CETITUL CĂRȚILOR“

Cele 100 de cărți?	305
Cultura de internet	310
Cititul cărților	314
Note pentru o tipologie a lecturii	317
Despre scris	321
Veselul Caragiale	325

VII. MARTIRAJUL LIMBII ROMÂNE

Iritări	331
Martirajul limbii române	334
Stereotipii	337

VIII. CUM STĂM LA TELEVIZOR

Realitatea televiziunii	343
A sta la televizor	346
Cum stăm la televizor	350
Globalizarea manelelor	353

Cinci zile fără televizor	356
Despre gazetărie	359
România în chiloți	364
Epilog: Cu sau fără dileme?	369

Munca. Daune colaterale

„În România nu se muncește destul.“ Toți românii par să fie de acord cu această judecată aspră și numai în parte îndreptățită. Românii știu să fie și căpșunari harnici, dacă pot anticipa un câștig tentant. Nu au, e drept, cultul protestant al datoriei și al efortului mântuitor, nici demagogia marxistă a muncii înțelese ca emblemă a umanității. Dar nici nu dormitează mediteraneean, la umbră. Și, chiar dacă nu muncesc în sens tradițional, sunt activi: „se descurcă“, fac aranjamente, „se află-n treabă“, „au de alergat“.

În ce mă privește, sunt îngrijorat mai curând de contrariul: când văd cum arată ziua de lucru a unui tânăr de azi, mă întreb care mai poate fi bilanțul lui de viață. Activitatea lucrativă asfixiază în asemenea măsură intervalul diurn, încât „lucrativ“ nu mai înseamnă nimic: e obținerea unui câștig de care nu se bucură nimeni, un câștig din care nimeni nu are nimic de câștigat. „Modelul“ e, preponderent, occidental. Se practică frecvent o investiție maximă de

muncă, pentru rezultate care nu se mai percep decât ocazional, în weekend, în vacanță, la pensie. Ai tot ce-ți trebuie, dar ești atât de istovit, încât nu-ți mai trebuie nimic din tot ce ai. La orizont, apare un tip de vitalitate care, paradoxal, subminează (sau amână) pofta de viață. Nu mai ai bucurii. Ai „satisfacții”. Reușita profesională intră în conflict cu bucuria de a trăi. Lipsa de timp (blestemul de a fi mereu „ocupat”) suspendă, treptat, cel puțin două din componentele decisive ale unei existențe depline: singurătatea și răgazul.

Singurătatea e materia primă a reflexivității și a construcției de sine. „Dumnezeu – s-a spus – e ceea ce fiecare știe să facă cu propria sa singurătate.” Nu se poate trăi prin aglutinare, nu se poate supraviețui interior în condiția unei sociabilități perpetue. Sfârșești, inevitabil, prin a-ți pierde chipul, prin a deveni un ins statistic. Orice om are nevoie (chiar când nu-și mai dă seama) de episodul nutritiv al unei confruntări solitare cu adâncul și cu înaltul său, cu terorii sale, cu portretul său, cu unicitatea destinului său. Nu întâmplător, în închisorile Chinei comuniste, una din torturile cele mai redutabile era anularea completă a singurătății: condamnatul era, clipă de clipă, însoțit (de fapt încolțit) de o prezență tăcută,

dar tenace, o prezență programată să excludă orice posibilitate a intimității și a solilocviului.

Răgazul e valorificarea intensă a non-activității. E înlocuirea eficienței prin plăcere, savoarea decuplării, capacitatea de a te lăsa absorbit de respirația lumii, fără să i te opui, fără să intervii cu deprinderile proprii în metabolismul ei. De la gratuitatea hobby-ului până la experiența totodată subtilă și simplă a vidului, răgazul e recuperarea identității tale reale, neconjuncturale, eliberate de obligații, utilități și urgențe. O ieșire igienică, pe verticală, din registrul actualității. Cu alte cuvinte, un moment de libertate. Fără complementul răgazului restaurator și fără vaccinul singurătății, munca recade în semnificația ei originară: aceea a pedepsei meritate, după derapajul păcatului originar.

Sus inima!

E un îndemn pe care, în limbajul cotidian, îl rostim sau îl auzim ca pe o îmbărbătare. „Sus inima!“ înseamnă: „nu te lăsa!“, „fii tare!“, „nu fi trist“, „fii bărbat!“, „ridică-te deasupra necazurilor!“. Se spune și „capul sus!“, tot o formulă încurajatoare, dar cu o nuanță în plus: „fii demn!“, „nu te lăsa călcat în picioare!“, „rezistă dinaintea tuturor relelor fără compromisuri și fără lamentații!“. Ambele imperative valorifică verticala, mișcarea ascensională, dar rămân la nivel psihologic sau moral. „Sus inima!“ și „Capul sus!“ îndeamnă la a nu te lăsa copleșit de emoții negative și, respectiv, a-ți păstra coloana vertebrală dinaintea adversităților.

În liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur, curând după citirea Crezului, participanților la slujbă li se spune ceva asemănător: „Sus să avem inimile!“ Dar e limpede că, de data aceasta, nu mai e vorba de o simplă exigență sentimentală sau de un precept moral. În perimetrul mai tuturor religiilor, inima e un

instrument de *cunoaștere*, dacă nu chiar cel mai eficient dintre toate, când e vorba de cunoașterea supremă. „Sus să avem inimile!“ e, în acest caz, o axiomă a efortului cognitiv, o indicație „metodologică“. Nu poți pricepe nimic, dacă te situezi mereu la firul ierbii sau dacă scormonești, suspicios, „dedesubturi“. Trebuie, dimpotrivă, să privești lucrurile de la înălțime, să ai imaginea câmpului, perspectiva integratoare a zborului. Nu e aducătoare de lumină decât ceea ce o parabolă hristică numește „făclia pusă în sfeșnic“, înălțată pe un suport generos. Marile contururi ale realului se văd mai deslușit de sus, așa cum siturile arheologice se percep mai bine din avion. Dar amplasamentul „la vârf“ al cunoașterii are o iradiere existențială mai largă: nu e doar o tehnică de cercetare, ci și o atitudine de viață, modul optim de a te situa într-o lume „căzută“. „A fi la înălțime“ nu e, pur și simplu, a trăi mereu cu obsesia superlativului și nici a privi către ceilalți de sus. Ceea ce se cere e să fii cuplat mereu la „polul plus“, să trăiești contingenta având mereu în minte orizontul care o depășește și o cuprinde.

De la o asemenea problematică a sublimităților la peisajul nostru politic și mediatic picajul e, poate, prea mare. Dar meschinăria unghiului de vedere, bălăcăreala la prețuri mici, agitația noroioasă a multor

politicieni și gazetari sar în ochi. Îți vine să le spui, mai prietenos sau mai răstit: ridicăți-vă, măcar pentru o clipă, din mlaștina intereselor voastre imediate. Luați un pic de înălțime! Luați un pic de distanță față de harța zilnică, față de combativitatea partizană și față de voi înșivă! Desprindeți-vă, într-un minim elan igienic, de măruntaie, idiosincrazii, vorbe grele, obsesii și nevroze. Respirați mai amplu, priviți, scurt, spre mijlocul cerului, reînvățați să surâdeți. Încercați să fiți, măcar o oră pe zi, „singuri și inactuali“, cum spunea cândva George Călinescu. Există și alte bucurii decât bucuria de a-ți strangula dușmanul. Există și alte plăceri decât plăcerea de a răni, de a calomnia, de a câștiga la șepticul electoral. Există, de asemenea, drame, spaime și dezastre mai mari decât cele care vi se vântură pe sub nas în diversele show-uri televizate. Nu vă mai conduceți viața din subteranele sufletelor voastre agitate. Așezați-vă, la răstimpuri, pe un loc mai înalt decât voi înșivă. Sus inima! Și capul! Viața, viața adevărată e în altă parte...

Tipuri de trecere

Cum ne trecem și ne petrecem viața? O bună întrebare pentru mahmureala obștească de după sărbători. Ești obosit, nu prea sprintar la minte, dezabuzat. Te vizitează, palid, gândul deșertăciunii (și balastul indigestiei), cu tot alaiul lor de platitudini solemne. Ce sens au lucrurile? Cum trăim? La ce bun? Ca să mă simt cât de cât activ și inteligent, încropesc, în grabă („în grabă“ e mult spus), un inventar: câte tipuri de trecere prin viață există?

Tipul A: Subzistența. N-ai timp să reflectezi la rostul vieții. Te străduiești să obții, mai mult sau mai puțin decent, *substanța* ei zilnică, *materia* ei vitală. Ești ocupat și obosit. Abia dacă poți savura mici episoade de refacere, în weekend sau în concediu. În rest, n-ai nici o poftă de metafizică. Speri doar să nu te lovească vreo nenorocire.

Tipul B: Consumul. Viața ți-e dată ca să te simți bine, să te bucuri, să te distrezi. Pentru asta îți trebuie, în mod normal, mijloace, drept care e inevitabil să